

BRONIUS KRIKŠTOPAITIS

Laivų „Maistas“ (1936 m.), „Marijampolė“
(1937 – 1938 m.) ir „Kaunas“ kapitonas
Kauno aukštesniosios technikos mokyklos
Jūrininkų specialybės absolventas
(studijas baigė 1925 m.)

(1902 – 1999)

„1936 metų vasario 1 dieną iš Klaipėdos uosto išplaukė pirmasis jūrinis garlaivis, kalbantis lietuvių kalba, – „Maistas“. Tokį pranešimą išspausdino visi to meto didieji šalies dienraščiai. 18 žmonių įgulą sudarė 16 lietuvių ir 2 latviai.

Laivo kapitonu buvo paskirtas B. Krikštopaitis – vienas iš tų 23 jaunuolių, **1923 metais pradėjusių jūreivystės mokslus Kauno aukštesniosios technikos mokyklos Jūrų skyriuje**. 1923 metais Lietuvai atgavus Klaipėdos uostą ir pradėjus galvoti apie savo prekybos laivyno sukūrimą, reikėjo parengti savų jūrų kapitonų, šturmanų, locmanų ir kitų specialistų. B. Krikštopaitis, 1902 metais gimęs Panevėžio apskrities Alantės kaime ūkininko šeimoje, baigęs Vadoklių pradinę mokyklą ir Panevėžio gimnaziją, buvo vienas iš tų jaunuolių, pasiryžusių tapti jūrininkais ir prisidėti prie Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, kūrimo. Kad taptų pirmojo lietuviškos įgulos laivo kapitonu, per 13 metų reikėjo nueiti sunkų, kupiną išbandymų ir tikrų pavojų kelią. Nuo 1923 iki 1925 metų Jūrų skyriaus mokiniai mokėsi vien teorijos, nes mokykla neturėjo savo materialinės bazės, laivų. Supratus, kad visa tai įsigyti jaunai valstybei būtų per brangu, buvo surasta galimybė jūreivių praktiką atlikti Suomijoje, Gustavo Eriksono burlaiviuose. G. Eriksonas, atsiradus garlaiviams, neskubėjo atsisveikinti su burlaiviais. Tuo metu tvirtai tikėta, kad tikru jūrininku galima tapti tik kurį laiką paplaukiojus burlaiviais, todėl dauguma jūreivystės mokyklų jūrinę praktiką burlaiviuose laikė būtina. 1925 metais G. Eriksonas turėjo 17 didelių burlaivių, kurie plaukiojo po visą pasaulį, vežiodami miško, anglies, kviečių ir kitus krovinius. Į du iš jų, kupini džiaugsmo ir vilties tapti tikrais jūrininkais, atvyko ir 15 lietuvių. B. Krikštopaitis kartu su dar šešiais draugais pateko į „Archibald Russell“ burlaivį, kiti aštuoni – į „Olivebank“. B. Krikštopaitis ir jo draugai burlaivyje kartu išbuvo daugiau negu 30 mėnesių. Per tą laiką jie, 1926 metų žiemą praleidę jų burlaiviui išalus leduose Botnijos įlankoje prie Švedijos krantų, du kartus apiplaukė Žemės rutulį, du kartus buvo apiplauktas ir garsusis Horno ragas, kur nuolat siaučia nuožmios audros.

Čia ties Ugnies žeme žuvo į jūrą nuplautas jų draugas Antanas Mėlynis, keli kiti lietuviai buvo sužeisti. Kelionėse po pasaulio vandenynus jaunuoliai ne tik užsigrūdino fiziškai, bet ir įgijo astronomijos, navigacijos žinių, sužinojo apie saugų laivų pakrovimą, laivų gedimus ir kt. 1928 metais, grįžus į Lietuvą, dešimt iš jų, tarp jų – ir B. Krikštopaitis, siekti tolesnio profesinio tobulėjimo buvo pasiūsti į aukštojo mokslo studijas Abo (Turku) Jūrų ir navigacijos institute Suomijoje. 1930 metais sėkmingai išlaikę visus egzaminus iš ten grįžo 10 diplomuotų jūrininkų.

Tai buvo pirmieji lietuviai, baigę aukštąją jūreivystės mokyklą. Tačiau kad taptų tikrais kapitonais, jiems reikėjo dar stažuotis dirbant šturmanais. Taip 1932 metų rudenį B. Krikštopaitis buvo paskirtas vieno iš didesniųjų Klaipėdos uosto tarnybos laivų ledlaužio „Perkūnas“ šturmanu. O netrukus 1933 metų liepos 15 dieną likimas jam atsiuntė dar vieną išbandymą, galėjusį pakeisti jo likimą. Tą dieną jūrų skautų pakviestas kartu su jais jachta „Budys“ aplankyti Liepojos uostą, pučiant nepalankiam vėjui, patyrė skaudžią avariją, kai jachtą bangos sudaužė į šipulius, ją užmetusios ant šiaurinio molo akmenų, prie pat uosto vartų. Žuvo ir 3 jūrų skautai, nepaklausę komandos šokti iš laivo ant molo ir laikytis už jo akmenų. Šis tragiškas įvykis, dėl kurio eiliniu jachtos keleiviu buvęs B. Krikštopaitis ir nebuvo kaltas, paliko jo širdyje neužgyjančią žaizdą. 1933 metų rudenį jis gavo šturmano vietą Klaipėdos laivininkystės bendrovei priklausančiame laive „Friesland“. Čia jis dirbo iki 1935 metų, kol, Lietuvai pagaliau nusprendus kurti tautinį laivyną ir Norvegijoje išsinuomojus 2 laivus „Rimforst“ bei „Barforst“, tapo laivo „Rimforst“, po pusmečio pervadinto „Kretinga“, šturmanu. Laivas reguliariai plaukiojo tarp Klaipėdos ir Anglijos Halio uosto, ten gabendamas Lietuvoje pagamintą žemės ūkio produkciją.

Klaipėdos kraštą okupavus nacistinei Vokietijai, Lietuvos laivynas iš Klaipėdos buvo perregistruotas į Šventosios uostą, o pačiame Klaipėdos uoste šalių susitarimu buvo įsteigta laisvoji zona, kuri Lietuvai buvo išnuomota 99 metams, įvertinus jos 1923-1939 metais į uostą atliktas investicijas. „Laisvąją zoną“ sudarė 2 atskiros tvoromis aptvertos uosto teritorijos. Jose veikė lietuviškas paštas, telegrafas, telefonas, kitos įstaigos. Vienintelė valiuta buvo litas, plevėsavo lietuviškos trispalvės. Laisvojoje zonoje dirbę žmonės gyveno Kretingoje ir iš ten kasdien važinėjo į darbą, Bajoruose praeidami pasienio ir muitinės kontrolę. Per laisvąją zoną Lietuva vykdė prekybą su užsieniu, ten atplaukdavo Lietuvos ir kitų valstybių laivai. Ši zona nacistinės Vokietijos buvo uždaryta 1940 metų rugsėjo 10 dieną, nors Lietuvą okupavusi sovietinė valdžia reiškė į ją turtines pretenzijas, laikydama save Lietuvos valstybės turto perėmėja.

Kretingoje B. Krikštopaitis dažniau pradėjo lankytis nuo 1937 metų, kai viename pobūvyje susipažino su Kretingoje Viešojoje aikštėje 28 numeriu pažymėtame name savo kabinetą turėjusia dantų gydytoja iš Palangos Marija Paplauskaite. Jų pažintis 1939 metais baigėsi vedybomis, prieš tai B. Krikštopaičiui išsiskyrus su pirmąja žmona. 1939 metų lapkričio 17-osios naktį kapitono B. Krikštopaičio vedamas „Kaunas“, plaukiantis į Vokietijos blokuojamą D. Britaniją su lietuviška žemės ūkio produkcija, nacių povandeninio laivo U-57 buvo torpeduotas. Vienas iš jūreivių žuvo, o kiti įgulos nariai kartu su kapitonu išsigelbėjo, ir, padedant netoli buvusiems Belgijos žvejams, laimingai pasiekė jos pakrantę. Po šio sukrėtimo B. Krikštopaitis išėjo užtarnautų atostogų, apsigyveno Palangoje pas žmoną, dažnai buvodavo ir Kretingoje, kur ji dirbo. Lietuvą okupavus sovietams, visose įstaigose atsirado NKVD komisarai, tarp jų – ir „Lietuvos Baltijos Lloyde“. Jiems parūpo beveik metus atostogaujantis kapitonas ir 1940 metų rugsėjo pabaigoje jam teko priimti siūlymą vėl tapti laivo „Marijampolė“ kapitonu, laivo, kuris jau buvo registruotas Rygoje ir plaukiojo po sovietine vėliava. Akivaizdu, kad ir aplinka, ir sąlygos jau buvo neatpažįstamai pasikeitusios. Nuolatinė NKVD komisarų, tarp kurių buvo ir pas M. Paplauskaitę Kretingoje dantis gydęs ir jau, matyt, tada kapitonu domėjęsis čekistas, prisiminęs jų susitikimą Kretingos „Pienocentro“ užkandinėje, kontrolė, sekimas, moralinis bei ideologinis prievartavimas tapo nepakeliami.

Todėl 1941 metų sausio pabaigoje B. Krikštopaitis, pažįstamo gydytojo iš Rygos dėka gavęs reikiamą medicininę pažymą, dėl „silpnos“ sveikatos paliko darbą ir apsigyveno Palangoje. Čia iki pat karo pradžios 1941 m. birželio 22d. NKVD organų jis liko netrukdomas. Naciams okupavus Lietuvą, B. Krikštopaitis, gerai mokėdamas 5 užsienio kalbas, Kretingoje dirbo ūkinį administracinį darbą vietos valdžios organuose. Artėjant antrajai sovietinei

okupacijai, atsisveikinęs su pirmąja žmona ir sūnumi, 1944 m. rugsėjo 3 dieną pasitraukė į Vakarų. 1949 metais kartu su žmona M. Paplauskaite, dviem vaikais Gražina (gim. 1943 m.) ir Ramūnu (gim. 1947 m.) apsigyveno JAV, Čikagos mieste. Deja, likimas lėmė taip, kad dėl šeimyninių aplinkybių į jūrą jis daugiau nebeišplaukė, dirbo eiliniu pramonės darbininku metalo gamykloje. Kaip apie savo tėvą rašė J. A. Krikštopaitis: „1949 m. buvusio Lietuvos jūrų kapitono lemties „laivas“, įstrigęs Čikagos seklumose, ten liko rymoti iki paskutinio vado atodūsiu 1999 08 28“.

Bronius Krikštopaitis laivo „Marijampolė“ denyje 1937-1938 m.

Laivas „Archibald Russell“ , kuriuo plaukiojo lietuviai kursantai.

Belgų žvejų išgelbėta „Kauno“ įgula su laivo kapitonu B. Krikštopaičiu (šeštas iš kairės)
Zeebrugge uoste, Belgijoje.

„Lietuvos Baltijos Lloyd“ garlaivio „Marijampolė“ įgula 1938 m. Viduryje - kapitonas
B. Krikštopaitis.

*Iš Kauno technikos kolegijos muziejaus archyvų
Romualdas BENIUŠIS, „Lietuvos žinios”,
<http://lzinios.lt/lzinios/Istorija/juru-kapitonas-bronius-krikstopaitis-ir-kretinga/195418>
pajurionaujienos.com nuotraukos*